

УДК 130.2

О. В. Михайлюк,
д. істор. н., проф., завідувач кафедри
документознавства та інформаційної діяльності
Українського державного університету науки і технологій,
В. А. Вершина,
канд. філос. н., доц. кафедри філософії
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

КУЛЬТУРА ЯК СЕМІОТИЧНА СИСТЕМА

Культура розглядається як знаково-символічна система, в якій переплетені між собою численні знакові системи зі своїми кодами. Це своєрідний «інформаційний комплекс», що виробляє, зберігає і передає інформацію. Через знаковий простір культура моделює свідомість людини та її уявлення про світ.

Ключові слова: культура, семіотика, знак.

Culture is considered as a sign–symbolic system, in which numerous sign systems with their own codes are intertwined. This is a kind of "Information complex" that produces, stores and transmits information. Through the iconic space, culture models a person's consciousness and ideas about the world.

Key words: culture, semiotics, sign.

Одна з відмінних рис людини – здатність передавати накопичений досвід у знаковій формі. Культура постає як збережені в колективній пам'яті соціальних спільнот символічні способи матеріального й духовного усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації.

З усього розмаїття визначень поняття «культура» варто акцентувати увагу на розумінні культури як сукупності інформації, якою володіють її носії, та зразків поведінки, використовуваних в її межах. Особливого значення набуває семіотичне тлумачення культури, де культура розглядається як певна сукупність знаків і знакових систем.

Одним із перших звернув увагу на знаковий характер культури Е. Кассіер. Він заклав основи семіотичного підходу в дослідженні культури. Е. Кассіер визначав людину як *animal symbolicum* (тварина

символічна). На його думку, вся людська діяльність носить символічний характер. З цього положення ним робиться висновок про те, що сутністю людини є здатність до створення символів. Е. Кассіреп узагальнив поняття символу і відніс до «символічних форм» широкий клас культурних явищ, таких, як мова, міф, релігія, мистецтво і наука, за допомогою яких людина впорядковує навколишній хаос.

Одним із основоположників семіотичного напрямку в дослідженні культури є Ю.М. Лотман. Він вбачав в культурі знакову систему і визначав її як «семіосферу» (за аналогією з поняттями «біосфера» і «ноосфера», введених В.І. Вернадським [1]), підкреслюючи тим самим її глобальний характер. Культуру Ю.Лотман описує як знакову систему, роблячи акцент на знаковості як одній з основних її характеристик.

Ю.Лотман визначав культуру як сукупність усієї неспадкової інформації, способів її організації та зберігання. Основну соціальну роль культури Ю. Лотман вбачав у тому, що вона є «негенетичною пам'яттю колективу», «позагенетичним механізмом успадкування соціального досвіду». Визначення сутності культури як інформації тягне за собою постановку питання про ставлення культури до основних категорій її передачі і зберігання, і перш за все, про ставлення до понять мови, тексту та кола проблем, з цими поняттями пов'язаного.

Семіотизація культурологічної думки проявляється в тому факті, що вона звертається до культурних утворень людського буття, розуміючи їх як певні знакові (або значущі) структури [2]. Головним завданням теорії є розкриття смислового (або символічного) зв'язку між явищами (подіями, обставинами, фактами) буття і знаками, в яких втілюються ці явища. Культурологія орієнтована на аналіз семіотичного досвіду в цілому. Її першорядним завданням є інтерпретації процесу самовідтворення людини в його найбільш значущих онтологічних, аксіологічних, когнітивних аспектах.

Культура з погляду семіотики – це механізм для обробки інформації. Всі процеси, пов'язані з передачею, зберіганням і переробкою інформації в природі і суспільстві, протікають з використанням знакових систем. Хоча речі, можливо, існують незалежно від знаків, ми знаємо їх тільки через посередництво знаків. Ми бачимо тільки те, що наші знакові системи дозволяють нам бачити. Культура є механізмом, що виробляє, зберігає і передає інформацію. По суті, культура – це своєрідний «інформаційний комплекс».

Семіотика розглядає культуру як простір, наповнений знаками, мовами і текстами, які динамічно розвиваються і взаємодіють одне з одним. Семіотика культури розглядає знакові засоби культури. Культурні феномени трактуються як складені за допомогою цих знакових засобів «тексти», котрі несуть в собі певну інформацію. Якщо на зміну традиційному трактуванню тексту як закодованого письмового послання приходить розуміння тексту як артефактів культури, всіх (а не тільки вербальних) продуктів життєдіяльності людини, то культура сама стає текстом, здатним формувати певний духовно-соціальний простір людського буття. Культура розуміється в семіотичному плані як система знаків і символів, які складають свого роду програму, патерни життєвих практик людини. Через призму культури людина сприймає дійсність. Через знаковий простір культура моделює свідомість людини та її уявлення про світ.

Культура постає як «макрокод» суспільства, що інтегрує всі функціонуючі в ньому системи конвенцій [2]. Вона включає в себе численні коди – поведінкові, естетичні, онтологічні, ідентифікаційні і, разом з тим, смисл, як конфігурацію і перетин різних кодів. Вона являє собою вкрай складну, багат шарову знакову систему, в якій переплетені між собою численні знакові системи зі своїми кодами й знаками, у яких втілюються явища буття людей. Усе різноманіття знакових засобів, використовуваних культурою, становить її семіотичне поле.

Культура являє собою «поліфункціональне ціле», до якого входять численні різноманітні семіотичні системи, може бути вираженою за допомогою різноманітних мовних засобів – таких, як природна мова, мистецтво, ментальні образи, соціальні практики і багато інших семіотичних систем. За допомогою цих знакових систем все людство або різні спільності – народи, етноси тощо – обмінюються інформацією, здійснюють зв'язки з навколишнім світом і іншими культурами, оберігають свої цінності, підтримують своєрідність і свою згуртованість.

У цілому ж культура, інтерпретована в семіотичному плані, розуміється як знаково-символічна система. Семіотичне розуміння культури розкриває її сутність і своєрідність з однієї з найважливіших сторін.

Список використаних джерел

1. Вернадський В. Вибрані наукові праці. Київ, Друкарня НБУВ, 2011. 584 с.
2. Семіотичний аналіз явищ культури / під ред. Т.В.Гардашук. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

УДК 355.1-051

А. В. Омеко,
аспірант кафедри міжнародного менеджменту та інновацій
Інституту економіки та менеджменту
Національного університету «Одеська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто волонтерство як важливу складову соціальної безпеки держави в умовах збройної агресії.

Ключові слова: волонтерська діяльність, напрямки волонтерства, соціальна безпека, громадянське суспільство.

The article considers volunteering as an important component of social security of the state in the conditions of armed aggression.

Key words: volunteer activity, areas of volunteering, social security, civil society.

Умови повномасштабної війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та постраждалим внаслідок військової агресії проти України, збирають кошти й закупають товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров на